

Sygn. akt V Ca 80/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 maja 2014 r.

Sąd Okręgowy w Rzeszowie V Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący-Sędzia	SSO Adam Simoni (spr.)
Sędzia:	SSO Małgorzata Mazur
Sędzia:	SSR del. do SO Jolanta Modrakowska
Protokolant:	st. sekr. sąd. Edyta Rak

po rozpoznaniu w dniu 6 maja 2014 r. w Rzeszowie

na rozprawie

sprawy z powództwa H. K.

przeciwko M. G. i R. G.

o rozwiązanie umowy przeniesienia gospodarstwa rolnego

na skutek apelacji pozwanych

od wyroku Sądu Rejonowego w Łąncucie – VI Zamiejscowego Wydziału Cywilnego
z siedzibą w L. z dnia 22 marca 2013 r. sygn. akt VI C 13/13

I. oddala apelację,

II. nie obciąża pozwanych obowiązkiem zwrotu powódce kosztów postępowania apelacyjnego,

III. przyznaje od Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Rzeszowie na rzecz r. pr. M. M. (1) kwotę 1.476 zł (jeden tysiąc czterysta siedemdziesiąt sześć złotych), tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej pozwany z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.

Sygn.akt V Ca 80/14

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 22 marca 2013 r., sygn..akt VIC 13/13 Sąd Rejonowy w Łąncucie VI Zamiejscowy Wydział Cywilny z siedzibą w L. po rozpoznaniu sprawy z powództwa H. K. wytoczonego przeciwko pozwany R. G. i M. G. o rozwiązanie umowy przekazania gospodarstwa rolnego :

I. rozwiązał umowę przeniesienia gospodarstwa rolnego zawartą w formie aktu notarialnego z dnia 30.10.1990 roku, Rep. A numer (...)w zakresie przekazania na rzecz M. G. 1/2 udziału we własności nieruchomości objętych tą umową położonych w G., a to działek nr (...) o łącznej pow. 1,07 ha objętych KW nr (...) Wydziału Ksiąg Wieczystych Sądu Rejonowego w L. oraz działki nr (...) o pow. 0,35 ha objętej KW nr (...) Wydziału Ksiąg Wieczystych Sądu Rejonowego w L.

II. w pozostałym zakresie powództwo oddalił,

III. zasądził od pozwanych M. G. i R. G. solidarnie na rzecz powódki H. K. kwotę 600,00 zł (sześćset złotych 00/100) tytułem częściowego zwrotu kosztów zastępstwa procesowego powódki,

IV. nie obciążył stron opłatą na rzecz Skarbu Państwa,

V. zasądził od Skarbu Państwa na rzecz radcy prawnego M. M. (1) z Kancelarii Radcy Prawnego w Ż. jako pełnomocnika pozwanej ustanowionego z urzędu wynagrodzenie w kwocie 4.428,00 zł (cztery tysiące czterysta dwadzieścia osiem złotych 00/100) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

U podstaw tego rozstrzygnięcia legły następujące ustalenia i wnioski:

Umową przekazania gospodarstwa rolnego w formie aktu notarialnego z dnia

30 października 1990 r., rep. A numer: (...)H. K. wraz z nieżyjącym już mężem J. K. (1), będących właścicielami działek nr (...)

o łącznym obszarze 1 ha 07 a, zabudowanej domem mieszkalnym drewnianym, parterowym o trzech izbach, oborą i stodołą drewnianą krytymi dachówką, dla której to nieruchomości prowadzona jest księga wieczysta nr : (...)oraz

z nieruchomości położonej w G., składającego się z działki nr (...)

o obszarze 35 dla której prowadzona jest księga wieczysta nr (...)(...) - przenieśli nieodpłatnie na rzecz córki M. G. własność całego gospodarstwa rolnego wraz z zabudowaniami mieszkalno – gospodarczymi.

Własność działek nr (...) wpisana została w KW nr (...) w całości na H. K. na podstawie decyzji scaleniowej z dnia 21 maja 1979 roku, zaś własność działki nr (...) wpisana w KW (...) na rzecz J. i H. K. na zasadach ustawowej wspólności majątkowej. Ponieważ H. i J. K. (1) nabyli własność powyższych nieruchomości w trakcie trwania związku małżeńskiego, który trwał od 1956 roku, dlatego nieruchomości stanowiące przedmiot umowy przekazania gospodarstwa rolnego z dnia 30.10.1999 roku stanowiły ich wspólny majątek. Dokumenty dołączone do KW nr (...) i (...) nie zawierały dokumentacji w przedmiocie zestawienia stanu przedscaleniowego ze stanem scaleniowym, który samoistnie stał się podstawą wpisu do KW. W toku trwającego postępowania sądowego przeprowadzono dowód z dwóch aktów własności ziemi wydanych w dniu 20.03.1974 roku na okoliczność, że J. K. (1) i H. K. byli właścicielami działek oznaczonych nr przedscaleniowymi (...) i (...) o łącznej pow. 0,52 ha położonych w G., a H. K. właścicielką działek nr (...) o łącznej pow. 0,76 ha położonych w G.. Akty własności ziemi stwierdzały stan własności na dzień 04.11.1971 roku, a więc w tym czasie H. i J. K. (1) jak małżonkowie wspólnie posiadali przedmiotowe nieruchomości.

(...) objęte aktem własności ziemi odpowiadały po scaleniu działkom o nr ew. (...), (...) i nr (...).

(Powyższe ustalił Sąd I instancji w oparciu o dowody: umowa przekazania gospodarstwa rolnego k. 5 - 6, wydruki elektroniczne z KW k. 9 – 20, odpisy z KW k. 133 – 134, akty własności ziemi k. 197, zaświadczenie ze Starostwa Powiatowego w L. z dnia 29.01.2012 roku k. 213, odpis skrócony aktu małżeństwa J. i H. K. k. 87).

Pozwana M. w treści umowy o przekazaniu gospodarstwa rolnego ustanowiła nieodpłatnie na nabytej nieruchomości na rzecz rodziców J. i H. małżonków K. służebność osobistą mieszkania polegającą na prawie korzystania z całego domu.

Faktycznie ,mimo przekazania gospodarstwa rolnego powódka wraz z mężem przez cały czas (odnośnie J. K. (1) do chwili jego śmierci w 2007 roku) zamieszkiwała i korzystała z całego budynku mieszkalnego oraz wraz z pozwaną i jej mężem wspólnie pracowali w gospodarstwie rolnym. W tym czasie nakłady na budynek oraz na całe gospodarstwo rolne ponosiły obie strony. Często zdarzało się, że za różne usługi w pracach polowych płaciła H. K.. Dysponowała również pieniędzmi, które przeznaczała na remonty w domu, jak np. wymiana dachu oraz urządzenie łazienki. W pracach tych brał udział pozwany R. G. oraz jego znajomi i krewni u których potem odrabiał za świadczoną pomoc.

(Powyższe ustalił Sąd w oparciu o dowody: zeznania świadków K. P. (1), E. L., J. L., Z. L., S. N., A. G., K. N., J. G. k. 169 -175, E. R., J. K. (2), B. G., J. G., B. P., Z. P., T. C., Z. C. k. 200 – 208, rachunki i faktury k. 97 -106, zaświadczenie z BS w Ż. k. 216, zaświadczenia z BS w Ż.

oraz umowy o kredyt i umowy pożyczki k. 159, zeznania stron k. 249 – 251) , B. P. (1) k.167-168, K. P. (1) k.169,, K. P. (2) k.119 ,R. G. k. 119 – 120 w zw. z k. 249 – 250, zeznania powódki i pozwanej M. G. k. 250 - 251).

Po śmierci J. K. (1) w 2007 roku wraz z powódką w domu w G. zamieszkał syn pozwanych B. G. wraz z żoną A. G.. Taka była bowiem wola zmarłego J. K. (1). Zamieszkiwali tam przez ponad

2 lata od 2007 r. do 15.07.2009 r. , kiedy to postanowili przeprowadzić się do Ż. ,do domu pozwanych. W tym czasie B. G. wykonał ogrodzenie działki siedliskowej w G., garaż, położył panele w domu i na nowo urządził oraz wyposażył łazienkę. Powodem wyprowadzenia się z tego domu, pomimo licznych remontów i nakładów jakie tam przeprowadził i poniósł było to, że powódka H. K. wtrącała się w jego życie małżeńskie, co w pewnym momencie stało się bardzo uciążliwym, a nawet uniemożliwiające dalsze, wspólne zamieszkiwanie. Gro prac i nakładów B. G. finansował z własnych środków, gdyż w tym czasie on i żona pracowali zawodowo, a poza tym brali kredyt za kredytem na urządzenie sobie mieszkania w domu w G.. Niektóre prace remontowe finansowała także powódka. Aby umożliwić B. i A. G. zamieszkanie w Ż. ,w domu własności pozwanych, M. i R. G. przeprowadzili się do domu w G., do powódki.

Powyższe ustalił Sąd w oparciu o dowody z zeznań świadków K. P. (1), E. L., J. L., Z. L., S. N., A. G., K. N., J. G. k. 169 -175, E. R., J. K. (2), B. G., J. G., B. P. (2), Z. P., T. C., Z. C. k. 200 – 208, rachunki i faktury k. 97 -106, zaświadczenie z BS w Ż. k. 216, zaświadczenia z BS w Ż. oraz umowy o kredyt i umowy pożyczki k. 159, zeznania stron k. 249 – 251).

Prawomocnym wyrokiem z dnia 13 marca 2012 roku, sygn. akt II K 684/11 Sądu Rejonowego w L. Wydział II Karny pozwani M. G. oraz jej mąż R. G. zostali uznani za winnych o to, że w okresie od około 15 sierpnia 2009 r. do 17 sierpnia 2011 r. w G. powiatu (...), znęcali się fizycznie i psychicznie nad matką H. K. w ten sposób, że podczas awantur naruszali jej nietykalność cielesną, wyzywali ją słowami wulgarnymi, poniżali, grozili pozbawieniem życia, zabraniali zastraszanie kontaktów z innymi ludźmi, ograniczali jej korzystanie w budynku mieszkalnym z łazienki, urządzeń elektrycznych , gazu i wody, z ponadto niszczyli jej odzież, meble i produkty żywnościowe, to jest o przestępstwo z art. 207 § 1 kk.

(dowód : odpis wyroku z dnia 13 marca 2012 r. w sprawie sygn. akt II K 684/11 k. 7 – 8 oraz akta sprawy sygn. II K 684/11).

Powódka H. K. ma obecnie 77 lat. W chwili obecnej mieszka w W. u swojej córki Z. C. ,do której wyprowadziła się na skutek znęcania się nad nią przez pozwanych . Utrzymuje się z renty ZUS w wysokości 1294,90 zł.

Pozwana M. G. ma obecnie 56 lat. Utrzymuje się z renty w kwocie 613,50 zł. Choruje na cukrzycę i nadciśnienie tętnicze.

Pozwany R. G. liczy 66 lat. Jest rolnikiem, ubezpieczony w KRUS. Leczy się z powodu zmian zwyrodnieniowych kręgosłupa, stwierdzona dyskopatia kręgu L5-S1.

(dowód : zeznania stron, zaświadczenia lekarskie pozwanych k. 117).

Na tle takich ustaleń faktycznych Sąd Rejonowy, zważył, że:

Zgodnie z art. 89 Ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników:

„Na żądanie rolnika sąd, po rozważeniu interesów stron zgodnie z zasadami współżycia społecznego, może rozwiązać umowę przenoszącą własność gospodarstwa rolnego, zawartą w celu wykonania umowy z następcą, jeżeli następcą:

1. uporczywie postępuje wobec rolnika w sposób sprzeczny z zasadami współżycia społecznego lub,
2. dopuścił się względem rolnika albo jednej z najbliższych mu osób rażącej obrazy czci bądź umyślnego przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu albo wspólności, lub
3. uporczywie nie wywiązuje się ze swych obowiązków względem rolnika wynikających z umowy lub z przepisów prawa.

W przedmiotowej sprawie spełnione zostały przesłanki dopuszczenia się względem rolnika rażącej obrazy czci.

Takie stanowisko Sądu wynika z analizy materiału dowodowego w postaci prawomocnego wyroku z dnia 13 marca 2012 roku, sygn. akt II K 684/11 Sądu Rejonowego w L. Wydział II Karny. Pozwani M. G. oraz jej mąż R. G. zostali uznani za winnych przestępstwa z art. 207 § 1 kk zakwalifikowanego co prawda jako przestępstwo przeciwko rodzinie i opiece, a nie życiu, zdrowiu lub wolności, nie mniej jednak strona przedmiotowa popełnionego przestępstwa jednoznacznie wskazywała na to, że przez długi czas, bo 2 lat pozwani na skutek znęcania się fizycznego i psychicznego na powódką H. K. dopuścili się wobec niej rażącej obrazy czci.

W wyroku z dnia 02 marca 1999 r. (...) / LEX nr 1213436/, Sąd Najwyższy wskazał: „Jedną z przyczyn rozwiązania umowy jest dopuszczenie się przez następcę względem rolnika lub jednej z najbliższych mu osób rażącej obrazy czci bądź umyślnego przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu albo wolności (art. 89 ust. 2 ustawy z 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników).

Na podstawie dowodów przeprowadzonych w sprawie Sąd uznał, że interesy stron oraz zasady współżycia społecznego nie przeciwstawiają się rozwiązaniu umowy przeniesienia własności gospodarstwa rolnego. Jak wskazano bowiem w stanie faktycznym nakłady na to gospodarstwo czyniły obie strony. Poza tym decydujące znaczenie dla przedmiotowej sprawy miało to, że powódka mogła domagać się rozwiązania umowy tylko w części odpowiadającej jej udziałowi w gospodarstwie, a nie w całości. Sąd ustalił, że udział powódki we własności tych nieruchomości wynosił 1/2, albowiem uprawnienia J. K. (1) w tym zakresie wygasły wraz z jego śmiercią (uchwała SN z dnia 08.09.1993 r. III CZP 121/93, OSNCP z 1994 r. z.5, poz.87, wyrok SA w Białymstoku z dnia 06.05.1993 r. I ACr 139/93, publikowane – wkładka do przeglądu sądowego z 1994 r. nr 4, poz. 27, wyrok SA w Poznaniu z 19.01.1995 r. I ACr 507/94).

Okoliczność, że wszystkie nieruchomości objęte umową przekazania z 1990 roku stanowiły wspólność majątkową wynikała z samego faktu wydania aktów własności ziemi w tym czasie, gdy J. i H. K. byli małżonkami i wspólnie gospodarowali, posiadali samoistnie wszystkie w/w nieruchomości. Orzecznictwo SN jednoznacznie twierdzi, że w tej sytuacji należy uznać, że jest to majątek wspólny (vide : orzeczenia SN IV CSK 33/08, V CKN 1232/00 z dnia 11.09.2002 r.).

W związku z treścią prawomocnego wyroku karnego i uznaniem zaistnienia przesłanek do rozwiązania umowy w zakresie udziału H. K. na podstawie art. 89 ust. 2 ustawy, wyżej cytowanej - rozwiązanie umowy w zakresie udziału H. K. skutkuje powstaniem współwłasności powódki i pozwanej. Jako współwłaściciele będą mogli domagać się wzajemnego rozliczenia nakładów w sprawie o zniesienie współwłasności. Tym samym interes pozwanych z tego tytułu w żaden sposób nie zostanie naruszony.

Dokonane przez Sąd ustalenia wynikały z dowodów z dokumentów oraz z dowodów osobowych. Zeznania świadków i stron nie tyle wykluczały się, co wzajemnie uzupełniały w zakresie wspólnego gospodarowania i wspólnych nakładów, dlatego Sąd dał im wiarę.

Z kolei dowód z akt karnych na okoliczność treści wyroku skazującego pozwanych był wiążący dla Sądu Cywilnego, co wynika wprost z treści art. 11 kpc.

Z tych przyczyn Sąd rejonowy uwzględnił, częściowo roszczenie powódki, oddalając powództwo ponad udział własny powódki H. K. w nieruchomościach objętych umową przeniesienia.

O kosztach postępowania Sąd orzekł na podstawie art. 100 kpc w zw. z art. 108 par. 1 kpc obciążając pozwanych solidarnie na rzecz powódki jedynie częściowym zwrotem kosztów zastępstwa procesowego, zaś na podstawie art. 102 kpc postanowił nie obciążać stron opłat od pozwu (pkt IV wyroku) z uwagi na ich trudną sytuację majątkową.

Od powyższego orzeczenia apelację złożyli pozwani. Zaskarżając wyrok w zakresie rozstrzygnięć punktu I i III zarzucili mu:

1) naruszenie prawa materialnego a to:

a. art. 119 ust. 2 w związku z art. 89 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników w związku z art. 5 kodeksu cywilnego poprzez uznanie, że prawomocne skazanie wyrokiem karnym pozwanych spełnia przesłanki określone w art. 119 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników w sytuacji, gdy również powódka dopuściła się względem pozwanych przestępstwa znęcania;

b. art. 119 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników poprzez nierozważenie interesów stron w świetle zasad współzycia społecznego;

2) naruszenie przepisów postępowania – art. 233 k.p.c. poprzez dokonanie dowolnej oceny zgromadzonego materiału dowodowego skutkującej błędną oceną, że zasady współzycia społecznego pozwalają na rozwiązanie umowy przeniesienia gospodarstwa rolnego;

3) sprzeczność ustaleń faktycznych z treścią zgromadzonego materiału dowodowego polegającą na przyjęciu, że:

a. powódka po zamieszkaniu w domu w G. wnuka B. G. dokonywała nakładów na ten dom,

b. powódka utrzymuje się wyłącznie z renty ZUS,

c. pozwana leczy się wyłącznie na cukrzycę i nadciśnienie.

Ostatecznie pozwani wnieśli o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie powództwa w całości z odpowiednią zmianą rozstrzygnięcia o kosztach oraz o zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego.

W uzasadnieniu pozwani podnieśli, że sam fakt skazania ich za przestępstwo znęcania się nad powódką, nie jest wystarczające dla stwierdzenia, że rozwiązanie umowy przekazania gospodarstwa rolnego jest dopuszczalne. Zdaniem pozwanych materiał dowodowy zgromadzony w sprawie wskazywał, że również powódka dopuszczała się względem pozwanych czynów noszących znamiona znęcania się. Pozwani wywodzili, że ich znęcanie się nad powódką nie było powodowane niewdzięcznością czy chęcią celowego szkodenia powódce, lecz jej prowokującym zachowaniem.

Nadto sąd nie rozważył interesów stron w świetle zasad współzycia społecznego. Pozwani wskazali, że poczynili nakłady na przekazane im gospodarstwo o łącznej wartości znacznie ponad 20 000 zł, pracowali na tym gospodarstwie pomagając powódce zanim zostało im ono przekazane. Przez okres 20 lat stosunki pomiędzy stronami były poprawne. Ponadto w zamian za gospodarstwo rolne powódka otrzymała rentę rolniczą w wysokości dwukrotnie przekraczającą obecne dochody pozwanych.

W postępowaniu odwoławczym przedłożyli wnioski o przeprowadzenie dowodu ze zdjęć domu położonego w Ż. a będącego w posiadaniu ich syna, protokołów przekazania obiektu objętego działaniem ratowniczym oraz protokołu odłączenia energii elektrycznej do budynku na okoliczność, że uległ on pożarowi i nie nadaje się do zamieszkania.

W odpowiedzi na apelację powódka wniosła o jej oddalenie w całości oraz zasądzenie na jej rzecz kosztów postępowania odwoławczego.

Sąd Okręgowy ustalił i zważył, co następuje.

Apelacja jest nieuzasadniona, skoro zaskarżony wyrok jest zgodny z prawem.

W pierwszej kolejności należało odnieść się do zarzutów poczynienia ustaleń faktycznych niezgodnie ze zgromadzonym materiałem dowodowym. Zarzuty w tym zakresie okazały się częściowo zasadne, jednakże ostatecznie nie wpłynęły na rozstrzygnięcie Sądu.

Zgodzić się należy z zarzutem, że na podstawie zgromadzonego materiału dowodowego (zaświadczenie z k. 91) pozwana M. G., poza dolegliwościami kardiologicznymi i cukrzycowymi, pozostaje pod opieką poradni zdrowia psychicznego w L. z uwagi na zaburzenia depresyjne i lękowe. Natomiast nie można się przychylić do tezy, że zaburzenia te zostały wywołane działaniami powódki, gdyż zgodnie z zaświadczeniem zaburzenia te mają charakter organiczny.

Również sąd pierwszej instancji nie poczynił prawidłowych ustaleń odnośnie wysokości osiągniętych dochodów przez powódkę, które są de facto wyższe o około 140 zł miesięcznie (k. 136).

Zasadny okazał się także ostatni zarzut apelacji poczynienia ustaleń faktycznych niezgodnie z zebrany materiał dowodowym. Sąd pierwszej instancji poczynił częściowo ustalenia dotyczące okoliczności przyczyniania się finansowego powódki do remontów przekazanego domu, przeprowadzanych przez syna pozwanych, na podstawie dowodów, które wskazywały na okoliczność przeciwną. Niektórzy świadkowie, których zeznania Sąd Rejonowy wskazał jako podstawę ustalenia, że powódka dokładała się po 2007 r. do remontów domu, wprost wskazywali, że powódka nie pomagała finansowo wnukowi, a jeżeli miałaby to czynić to pieniądze przekazywała mu w formie pożyczki (np.: zeznania E. R., B. G. czy K. N.). O tym, że cały ciężar modernizacji domu na nieruchomości spoczywał na B. G. wskazywał również zestaw faktur (k. 97-106). Chociaż część dowodów potwierdza ustalenia sądu rejonowego (w tym świadkowie: A. G. k. 172, T. C. k. 206v-207, Z. C. k. 208), sąd pierwszej instancji nie sprostał w swoim uzasadnieniu wymogom określonym w art. 328 § 2 k.p.c. Nie wyjaśnił w nim bowiem na jakiej podstawie i dlaczego nie dał wiary dowodom świadczącym przeciwko wysuwanej przez powódkę tezie. Sąd Okręgowy oceniając zgromadzone w sprawie dowody stwierdził, że uprawnione było przyjęcie faktu, że remonty domu w G. finansowane były ze środków B. i A. G.. Nie neguje tego fakt posiadania środków finansowych przez powódkę, gromadzonych na lokatach bankowych. Sam fakt posiadania kwot wystarczających na przeprowadzenie remontów nie może być skutecznym dowodem, że faktycznie było one pożytkowane na ten cel. Również wiarygodność zeznań T. i Z. C. budzi poważne wątpliwości. Informacje podawane przez nich są informacjami pochodzącymi od powódki. Tymczasem powódka zeznając na rozprawie w dniu 19 marca 2013 r. nie była w stanie sprecyzować jakie kwoty na jakie remonty przeznaczyła, co czyni jej zeznania w tym zakresie niewiarygodnymi. Zeznania A. G. jako jednostkowe, w świetle pozostałych zgromadzonych w sprawie dowodów nie powinny stanowić podstawy ustaleń faktycznych. Nadto świadek ten twierdził, że przyczynienie się do remontu domu w G. miało miejsce tylko raz, zaś kwota przyczynienia wyniosła 500 zł.

Niezasadny jest zarzut naruszenia prawa materialnego w postaci art. 5 k.c. w związku z art. 89 w zw. z art. 119 ust. 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (tekst jedn. Dz.U. z 2013 r. poz. 1403 ze zm.).

Za niedopuszczalne należałoby uznać oddalenie powództwa w powołaniu się na zasady współzycia społecznego w niniejszej sprawie. Pozwani wskazali, że niesprawiedliwe jest aby osoby o słabej kondycji finansowej, czy też osoby schorowane były pozbawiane majątku, z którym czują się związani i czynią nań znaczne nakłady pracy i środków materialnych. Słusznie jednak Sąd Rejonowy zauważył, że z uwagi na rozwiązanie umowy przekazania gospodarstwa rolnego jedynie w zakresie udziału we własności wynoszącego 1/2 pozwani nie są pozbawieni wszelkich praw do tego majątku. Pozwani zatem nadal będą mogli zamieszkiwać w G. a na wypadek dokonania zniesienia współwłasności, będą mogli żądać rozliczenia dokonanych przez siebie nakładów. Po drugie, dysproporcja majątkowa pomiędzy

stronami jest, tak naprawdę niewielka i nie sposób uznać, że powódka znajduje się w znacznie lepszej kondycji finansowej od pozwanych. Jej środki utrzymania, nawet przy przyjęciu uzyskiwania dodatkowego dochodu w kwocie 140 zł pozostają skromne i wystarczają jedynie na zaspokajanie podstawowych potrzeb życiowych i kulturalnych. Po trzecie wreszcie za niedopuszczalne należałoby uznać powoływanie się na naruszenie zasad współżycia społecznego w sytuacji, gdy pozwani sami dopuścili się ich naruszenia (por. wyr. SN z 13 czerwca 2000 r. V CSK 448/00 publ. LEX nr 510984). Pozwani opatrnie rozumiejąc tę zasadę wywodzą, że jeżeli powódka sama naruszała zasady współżycia przed wytoczeniem powództwa o rozwiązanie umowy przekazania gospodarstwa rolnego, nie może w tym procesie się powoływać na naruszenia zasad współżycia przez pozwanych. Jest to pogląd błędny. Zasada „czystych rąk” polega na tym, że nie można powoływać się na art. 5 k.c. jako zarzutu umożliwiającego oddalenie powództwa w sytuacji gdy pozwani sami dopuścili się naruszenia zasad współżycia (to miało miejsce w niniejszej sprawie). Odwrotna sytuacja nie może mieć miejsca, gdyż zasady współżycia społecznego nie mogą stanowić podstawy roszczenia (por. wyr. SN z 27 czerwca 2012 r. IV CSK 601/11, publ. LEX nr 1229972). Nadto całkowicie nietrafne jest podnoszenie okoliczności, że to prowokacyjne zachowanie powódki spowodowało reakcję w postaci naruszenia jej nietykalności cielesnej, czci i ograniczanie wolności. Sąd związany treścią wyroku karnego z 13 marca 2012 r. na podstawie art. 11 k.p.c. nie może takiej okoliczności ustalić. Artykuł 11 k.p.c. wiąże bezwzględnie sąd cywilny co do faktu popełnienia przestępstwa w zakresie jego znamion i w tym zakresie nie jest dopuszczalne ustalanie okoliczności przeciwnych. Pojęcie „znęcania się” użyte w art. 207 k.k. zawiera w sobie istnienie przewagi sprawcy nad osobą pokrzywdzoną, której nie może się przeciwstawić lub może to uczynić w niewielkim stopniu. Nie jest zatem możliwa konstrukcja „wzajemnego znęcania się” pokrzywdzonego i sprawcy w tym samym czasie i nie było, w konsekwencji, możliwe ustalenie przez Sąd Rejonowy, że faktycznie do takiego „wzajemnego znęcania się” dochodziło.

W tej sytuacji Sąd Okręgowy, nawet po dokonaniu nieznaczących korekt w ustalonym stanie faktycznym, nie znalazł podstaw do podzielenia opinii apelacji, że roszczenie o rozwiązanie umowy przekazania gospodarstwa rolnego naruszałoby zasady współżycia społecznego.

Odnośnie drugiego zarzutu naruszenia prawa materialnego i zarzutu naruszenia art. 233 k.p.c. należy stwierdzić, że art. 89 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników powołuje się na zasady współżycia społecznego nie tylko jako warunku stwierdzenia zaistnienia przesłanki pozytywnej z punktu pierwszego tego przepisu, lecz również jako przesłanki równoważenia interesów stron. Z uwagi na fakt, że niewątpliwie w sprawie doszło do wypełnienia przesłanki określonej w art. 89 pkt 2 ustawy, Sąd nie musiał już badać, czy pozwani postępowali względem powódki w sposób uporczywy niezgodnie z zasadami współżycia społecznego i co było powodem takiego zachowania. Co prawda, Sąd Rejonowy wskazując na tę podstawę powołał jedynie pierwszą część tego przepisu (k. 265) należy stwierdzić, że spełniona została także przesłanka z art. 89 pkt 2 po przecinku. Sąd zgodnie z zasadą wyrażoną w art. 11 k.p.c. był związany prawomocnym wyrokiem skazującym pozwanych za znęcanie się nad powódką. Przestępstwo znęcania się (art. 207 k.k.) choć zamieszczone w rozdziale przestępstw przeciwko rodzinie i opiece chroni nie tylko stosunki rodzinne, lecz „także – w zależności od tego jaką formę i natężenie przybrało – życie, zdrowie, nietykalność cielesną, wolność i cześć człowieka” (tak M. Szewczyk, [w:] Kodeks karny. Cześć szczególna. Komentarz, t. II, Red. A. Zoll, s. 726, Warszawa 2008 r.). Przestępstwo znęcania się można popełnić wyłącznie umyślnie i tylko z zamiarem bezpośrednim na co wskazuje znamię intencjonalne „znęca się”. Zgodnie z opisem przypisanego w wyroku Sądu Rejonowego w Leżajsku z dnia 13 marca 2012 r. czynu, pozwani znęcali się nad powódką poprzez naruszanie nietykalności cielesnej, wyzywanie wulgarnymi słowami, poniżaniem, grożeniem pozbawieniem życia, zabranianie kontaktów z innymi osobami i korzystania z niektórych pomieszczeń mieszkalnych budynku. W takiej sytuacji skazanie pozwanych za przestępstwo z art. 207 k.k. wiąże się

z ustaleniem okoliczności, że pozwani będący następcami rolnika dopuścili się umyślnego przestępstwa przeciwko zdrowiu i wolności rolnika a także obraży jego czci.

Niezasadny jest także zarzut nierozważenia interesów stron w świetle zasad współżycia społecznego. W ocenie Sądu Okręgowego Sąd Rejonowy prawidłowo wyważył te interesy z uwzględnieniem wskazanego kryterium. Z uwagi na powstanie współwłasności gospodarstwa rolnego, jak już wyżej wskazano, pozwani zachowują prawo zamieszkiwania na terenie gospodarstwa, ubezpieczenia rolniczego oraz prawa do osiągania pożytków i owoców z gospodarstwa

a na wypadek zniesienia tej współwłasności zachowują prawo do zwrotu nakładów na nieruchomości wchodząca w jej skład. Pozwani nie staną się zatem osobami pozbawionymi możliwości zaspokajania swoich podstawowych potrzeb życiowych i to pomimo braku możliwości zamieszkania w domu w Ż.. Z drugiej strony powódka odzyskuje od pozwanych, którzy zostali skazani za popełnione względem niej przestępstwo, własność przekazanej części gospodarstwa.

Z powyższych względów mając na uwadze, że zostały spełnione przesłanki pozytywne z art. 89 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz uwzględnieniu przez Sąd Rejonowy słusznego interesu obu stron postępowania na podstawie art. 385 k.p.c. Sąd Okręgowy oddalił apelację jako bezzasadną.

Wysokość wynagrodzenia pełnomocnika z urzędu będącego adwokatem, ustalono na podstawie § 13 ust. 1 pkt 1 w zw. z § 6 pkt 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz.U. nr 163 poz. 1348 ze zm.) po doliczeniu do wynagrodzenia podatku od towarów i usług.